

ВИВЧЕННЯ СТАНУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

М. С. Хоменко,

*студент напрямку «Прикладна статистика»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сучасного стану роздрібної торгівлі України з метою виявлення основних проблем її розвитку. У статті обґрунтовано теоретичні аспекти та виявлено проблеми та основні напрями розвитку роздрібної торгівлі України у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: роздрібна торгівля, оптова торгівля, роздрібна торговельна мережа, роздрібний товарооборот, тип поселення.

Анотация. Статья посвящена исследованию современного состояния розничной торговли Украины с целью выявления основных проблем ее развития. В статье обоснованы теоретические аспекты и выявлены проблемы и основные направления развития розничной торговли Украины в современных условиях ведения хозяйства.

Ключевые слова: розничная торговля, оптовая торговля, розничная торговая сеть, розничный товарооборот, тип поселення.

Abstract. The article is aimed at research the modern state of the retail trade in Ukraine with the purpose of observing basic problems of its development. In the article is grounded theoretical aspects and found out the problems and basic directions of retail trade development in Ukraine in the modern terms of manage. Dynamics of evolving and retail trade developments in Ukraine are analysed. The basic theoretical aspects of the retail trade in Ukraine and directions of the increase activities effectiveness of inside traders in Ukraine are studied. The dynamics of retail trade turnover volumes retailers throughout 2010–2013 years and dynamics of quantity of retail traders for this period, conclusions, are the main reasons for the reduction is examined. In the connection with this to solve the problem concerning the development of the retail network in Ukraine the ways of increasing activity effectiveness of internal traders in Ukraine are suggested, as well as suggestions regarding the improvement of retail traders in Ukraine are proposed.

Trade is a unifying link between producers and consumers, which maintains a balance between supply and demand. Besides, it plays a substantial role both in

building the economic potential, and providing human needs for high-quality products and services. Research shows that turnover is the important indicator of socio-economic development of society, because it shows the dynamics of the economy in general, inflation, changes in welfare of population, state of affairs and capacity of domestic consumer market.

Keywords: retailing, wholesaling, retail trade network, retail commodity turnover, type of settlement.

Економіка будь-якого сучасного розвинутого суспільства представляє собою єдність сфер виробництва і обігу, де кожен з елементів відіграє особливу функціональну роль, сприяючи поступальному розвитку економіки та суспільства в цілому. За допомогою торгівлі відбувається суспільне визнання споживчих вартостей, створених у виробництві, повертаються витрати живої і матеріалізованої праці, створюються передумови для розширеного відтворення (економічного зростання).

При проведенні аналізу ринку роздрібно́ї торгівлі України доцільно розглянути визначення та особливості поняття “роздрібна торгівля”. Роздрібна торгівля (retailing) містить у собі види економічної діяльності, пов’язані з продажем товарів і послуг споживачам для використання ними особисто або їхніми родинами. При цьому мова йде про будь-який факт продажу товарів і послуг кінцевому споживачеві, від автомобілів і готового одягу до їжі в ресторанах і квитків у кінотеатр. Роздрібна торгівля — це останній етап процесу розподілу. На відміну від роздрібно́ї, оптова торгівля (wholesaling) — це проміжний етап процесу розподілу, коли товари й послуги продаються не кінцевому споживачеві, а фірмам-клієнтам (наприклад, фірмам-виробникам або роздрібним фірмам); ці фірми, у свою чергу, використовують товари й послуги для ведення свого власного бізнесу або для перепродажу іншим.

У провідних економічних часописах України дуже рідко можна зустріти наукові праці, в яких було б представлено фахові дослідження з проблем розвитку вітчизняної роздрібно́ї торгівлі. Торговельна галузь вважається немов би другорядною порівняно з промисловістю, сільським господарством чи будівництвом. Превалює, хоч і неявно, думка, що зусилля потрібно сконцентрувати на створенні виробничого “базису”, а товарообмінна “надбудова” сама собою налаштується і самоорганізується. Проте не слід недооцінювати торгівлю, оскільки ця галузь має критичне значення для економіки країни: вона справляє істотний вплив на формування сукупного

матеріального багатства, забезпечення значної частки зайнятості, розвитку малого бізнесу, якість життя громадян та утвердження соціальної стабільності.

Мета дослідження полягає в оцінці стану розвитку роздрібно́ї торгівлі України. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань: вивчити стан та виявити тенденції розвитку роздрібно́ї торгівлі; провести аналіз стану та організації діяльності роздрібно́ї торгівлі в сучасних умовах господарювання.

Проблема забезпеченості населення торговельною мережею залишається гострою і нерозв'язаною. Відсутність координації розвитку торговельної мережі з боку органів державної влади, не виправдане, в багатьох випадках, скорочення торговельної мережі, негативні тенденції розвитку роздрібно́го товарообороту суттєво вплинули на динаміку роздрібно́ї торговельної мережі. Незважаючи на сприятливі умови розвитку торгівлі, зумовлені ринковими трансформаціями, роздрібно́а торговельна мережа зберігає стійку тенденцію до скорочення (табл. 1). За 2009–2013 рр. кількість об'єктів роздрібно́ї торгівлі в Україні скоротилася на 9,3%, що відбулося за рахунок зачинення діючих магазинів. Разом з тим спостерігається збільшення торговельної площі магазинів порівняно з 2009 р. на 17,5%, що свідчить про укрупнення роздрібно́х торговельних підприємств. Як результат, торговельна площа в розрахунку на 1 магазин у цілому по Україні збільшилася з 168,4 м² у 2009 р. до 207 м² у 2013 р. (на 122,9 %).

Таблиця 1

Роздрібно́а торговельна мережа України за 2009–2013 рр.

Показники	Роки					2013 р. у % до:	
	2009	2010	2011	2012	2013	2009 р.	2012 р.
Усього підприємств, тис. од.	65,3	64,8	64,2	62,2	59,2	90,7	95,2
Магазини, тис. од.	47,6	48,0	48,4	47,2	45,5	95,6	96,4
Торговельна площа магазинів, тис. м ²	8015	8431	9013	9294	9419	117,5	101,3
Торговельна площа на 1 магазин, м ²	168,4	175,6	186,2	196,9	207,0	122,9	105,1

Набагато швидшими темпами, ніж у містах, за роки досліджуваного періоду відбувалося скорочення чисельності підприємств у сільській місцевості, що призвело до суттєвого погіршення торговельного обслуговування сільського населення (рис. 1). Гострого характеру набула глибока різниця в розвитку роздрібно́ї торгівлі у територіальному розрізі, тобто у міській та сільській місцевості. За період 2009–2013 рр. кількість магазинів у

містах зросла з 33,7 тис. од. до 35,3 тис. од., а в селах скоротилась з 13,8 тис. од. до 10,2 тис. од. Небезпека полягає у тому, що випереджальні темпи скорочення роздрібно-торговельної мережі на селі зберігаються (див. рис. 1).

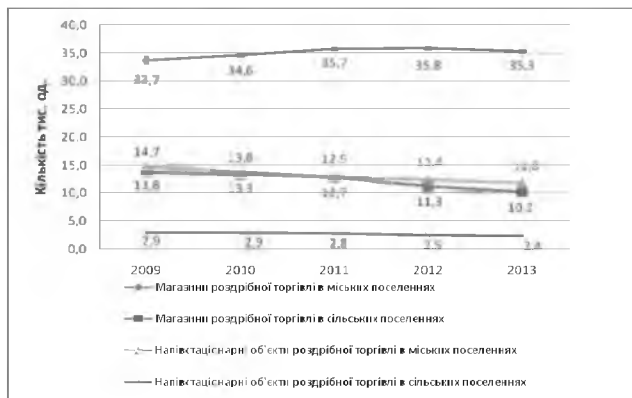

Рис. 1. Мережа роздрібно-торговельної України у міських поселення та сільській місцевості у 2009–2013 рр.

Оскільки роздрібний товарооборот є основним показником розвитку торгівлі доцільно детальніше зупинитися на розгляді основних тенденцій розвитку роздрібного товарообороту, оскільки саме вони найтіснішим чином пов'язані із основними тенденціями розвитку торговельної мережі (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка роздрібного товарообороту України у 2009–2013 рр.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2013 до 2009	2013 до 2012
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальний обсяг роздрібного товарообороту, млн грн	230955	246486	271749	289443	291635	126,3%	100,8%
Роздрібний товарооборот торговельної мережі, млн грн	222849	255122	280872	280471	282925	127,0%	100,9%
Частка обороту торгової мережі, %	96,5	246486	271749	96,9	97,0	0,5 в. п.	0,1 в. п.
Роздрібний товарооборот торговельної мережі у міських поселеннях, млн грн	204705	96,6	96,8	257340	260007	127,0%	101,0%

1	2	3	4	5	6	7	8
Роздрібний товарооборот торговельної мережі у сільській місцевості, млн грн	18144	225280	248159	23131	22918	126,3%	99,1%
Частка роздрібного товарообороту у сільській місцевості у загальному показнику, %	8,1	21206	23591	8,2	8,1	0,0	-0,1 в. п.
Роздрібний товарооборот торговельної мережі на 1 особу у містах, грн	6722	8,6	8,7	11849	12694	188,8%	107,1%
Роздрібний товарооборот торговельної мережі на 1 особу у селах, грн	1299	8154	10180	2344	2479	190,8%	105,8%
Співвідношення роздрібного товарообороту торговельної мережі на 1 особу	5,2	1680	2119	5,1	5,1	98,9%	101,3%

Як бачимо, протягом 2009–2013 рр. сукупний роздрібний товарооборот України у порівняльних цінах збільшився на 26,3%, основний його приріст за ці роки був досягнутий переважно за рахунок зростання роздрібного товарообороту торговельної мережі – на 27%. Темпи зростання роздрібного товарообороту у міських поселеннях вищі, ніж у сільській місцевості.

Вказані причини привели до збільшення розриву в роздрібному товарообороті торговельної мережі, розрахованому на одну особу населення в територіальному розрізі. У 2009 р. душовий товарооборот у містах був більший від аналогічного показника у сільській місцевості у 5,2 раза, у 2013 р. цей розрив становив 5,1 раза. Ця негативна тенденція спричинена тим, що доходи сільського населення значно нижчі, ніж міського, окрім того значну частину продуктів харчування сільське населення вирощує у власних господарствах.

Проаналізуємо структуру роздрібного товарообороту. Слід зазначити, що в розвинених країнах частка непродовольчих товарів становить 80% від загального обсягу товарообороту. Така структура товарообороту свідчить про високий рівень грошових доходів населення. В Україні ж частка непродовольчих товарів за період 2009–2013 рр. змінюється в діапазоні 58,9–61,1% [4]. Решту становлять продажі продовольчих товарів. Основною причиною переважання продажів непродовольчих товарів на сучасному етапі є висока динаміка впровадження на цьому сегменті ринку нових розробок, які створюються в результаті науково-технічного прогресу. Це, зокрема, товари

культурно-побутового призначення та господарського вжитку (радіотовари, товари зв'язку й комунікацій, електропобутові машини тощо).

Характерною ознакою сучасного етапу розвитку економіки України є зростання ролі роздрібної торгівлі у забезпеченні зайнятості населення, особливо жінок і молоді. За даними статистичних обстежень, у торгівлі працює майже шоста частина всього економічно активного населення України, що відповідає рівню економічно розвинутих країн.

Отже, можна зробити висновок, що проблеми розвитку торгівлі в Україні збереглися після загальної економічної кризи 2008–2009 років. Низький рівень виробництва товарів народного споживання, зниження реальних грошових доходів населення, розвиток інфляційних процесів – усе це впливає на стан роздрібної торгівлі в Україні. Тому від чіткої організації роздрібної торгівлі, раціональної побудови й розміщення торговельної мережі буде значною мірою залежати подальший розвиток цього сектору вітчизняної економіки.

Список використаних джерел

1. Мазаракі А. А. Внутрішня торгівля в Україні: економічні умови ефективного розвитку : монографія / А. А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2006. – 359 с.
2. Мельник І. М. Особливості трансформації організаційної структури роздрібної торгівлі України / І. М. Мельник, М. Ю. Барна // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1 (9). – С. 221–225.
3. Гончарук Н. Виключно українське: Український ринок роздрібної торгівлі / Н. Гончарук // Контракти. – 2006. – № 44. – С. 34–35.
4. Роздрібна торгівля України за 2009–2013 роки. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.